СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 100. — Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 30. квітня, 1924. — VOL. XXXII. No. 100. Jersey City, N. J., Wednesday, April 30, 1924. — THREE CENTS

Понад сотка майнерів мала пасти жертвою підземного вибуху.

БЕНВУД, Вест Верджінія, 28. квітня. — В копальні Бенвуд, що належить до Гвілінг Стіл Корпорейшен, наступив нині коло пів до осьмої години рано страшний підземний вибух, жертвою, як кажуть, впало коло 110 майнерів.

Кілька відділів ратункових працювало опісля без упину цілий день, щоби прочистити завалені входи. Їх робота не поступила богато вперед, і видається вона безнадійною, бо по дорозі найдено 14 трупів. Найдено, однак, також кілька робітників, хоча тяжко попарених вибухом, але все таки при життю.

ДР. ПАВЛО РОРБАХ В АМЕРИЦІ.

СИНСИНАТІ, Огайо, 28. квітня. — Др. Павло Рорбах, німецький учений, автор статтий про Україну, голова Товариства Приятелів України, котрий побував був свого часу в Злучених Державах, знова приїхав до Злучених Держав.

Др. Рорбах збирає сього разу допомогу для німецьких студентів. Покищо обїздить він західні та середно-західні стейти, а відтак збирається на подорож по східних стейтах, де й тепер, як першим разом, думає дати відчити також в українських товариствах.

ПАЛАТА ПОСЛІВ ПОТВЕРДЖУЄ ПРОЄКТ ПРО ДІТОЧУ ПРАЦЮ.

ВАШІНГТОН, 28. квітня. — Палата послів ухвалила 297 голосами проти 69 приняти проєкт про діточу працю, після котрого американський народ мавби рішити загальним голосованнєм про зміну американської конституції в сьому напрямку.

Південні демократи, які противляться сьому законови, протестували проти нього в імени стейтових прав.

ЗАСТІЙ У БАВОВНЯНІМ ПРОМИСЛІ РОСТЕ.

ЛОРЕНС, Месечузетс, 26. квітня. — Про зріст застою в ткальнянім промислі свідчить замкнення фабрики Пербертон Ко., в якій працює коло пів тисячки робітників.

СТРАЙК ШОФЕРІВ У НЮАРКУ.

НЮАРК, Ню Джерзі, 27. квітня. — Шофери „басів" в Нюарку та околиці вийшли на страйк, щоби запротестувати проти знижки робітничої заплати та проти продовження годин праці.

Початок страйку зазначився заворушеннєм та бійкою межи страйкарями й страйколомами. В бійці покалічено кількоро осіб, а поліція арештувала 7 страйкарів.

ҐРІЗБА ЩЕ ОДНОГО СТРАЙКУ.

ПИТСБУРГ, Па., 27. квітня. — Моторменн та кондуктори трамваїв в околиці Питсбурга рішили голосувати в понеділок над тим, чи вийти їм на страйк для запротестовання проти того, що компанія не захотіла підписати нового робітничого контракту з їх юнією.

ЗРІСТ АМЕРИКАНСЬКИХ КООПЕРАТИВ.

ШИКАГО, 28. квітня. — Тут відбувалися збори фармерських кооператив, званих Обєднані Садівники та Огородники. Звіт організації показує, що американські кооперативи сього рода розвиваються гарно.

Оборот товару за послідний рік був о 30 процентів більший від обороту за попередний рік.

БОРОТЬБА ПРОТИ ХУДОБЯЧОЇ ЗАРАЗИ.

ВАШІНГТОН, 26. квітня. — Конгрес ухвалив два й пів міліона долярів на боротьбу проти писково-ратичної заразн худоби в Каліфорнії.

Федеральний уряд зарядив, щоби всі пасажири, які приїзджають з околиць, в яких панує ся зараза, переходили через новий спосіб десинфекції. Кождий пасажир перейде через довгий жолоб, вистелений трачинием пересяклим десинфекційним плином. В той спосіб його одіння увільняться від хоробоносних бактерій.

СЕНАТ КАЖЕ АРЕШТУВАТИ БРАТА БУВШОГО МІНІСТРА.

ВАШІНГТОН, 26. квітня. — Сенатовий комітет, котрий слідить діяльність бувшого міністра судівництва Догерті, приказав арештувати його брата, Мола Догерті, директора одного банку в Вашінгтон Корт Гавз, в стейті Огайо, за те, що він не зявився на приказ сенатового комітету на переслуханнє.

ГУБЕРНАТОР СТЕЙТУ ЗАСУДЖЕНИЙ ЗА ОБМАН.

ІНДІЯНОПОЛИС, Індіяна, 28. квітня. — Лава присяжних суддів видала нині свій засуд в справі губернатора сього стейту, обжалованого за вживаннє почти для обманьства.

Присяжні відповіли, що губернатор справді намагався обманювати при помочи почти. За се йому грозить довша вязниця.

АНТИРЕЛІГІЙНА БОРОТЬБА В 20-ІМ СТОЛІТТЮ.

ПЕЧОҐ, Лонг Айленд, 26. квітня. — Тут відбулися великі збори членів Ку-Клакс-Клена, і на них 10,000 людий зобовязалося повести завзяту агітацію проти вибору нюйорського губернатора Смита президентом Злучених Держав лишень на тій основі, що Смит католик.

КУЛИДЖ РОБИТЬ ЗАХОДИ ДЛЯ ЗАСПОКОЄННЯ ЯПАНУ.

ВАШІНГТОН, 28. квітня. — Президент Кулидж відбув конференцію з членами конференції представників обох палат конгресу, які мають полагодити незгідности в ухвалах обох палат щодо іміграції. Президент предложив конференції свою пропозицію щодо іміграції з Япану. Кажуть, однак, що більшість конференції противиться всяким змінам в іміграційній ірбенції Джансона.

ЧЛЕН У. Н. ХОРУ СВЯЩЕНИКОМ В АМЕРИЦІ.

Перед кількома днями архієпископ української автокефальної православної церкви в Америці Іван Хведорович висвятив в діякони д. Миколу Костецького, а 20. с. м. відбулось висвячення його в священики.

Отець Микола Костецький скінчив київську духовну семинарію і був в київському політехничному інституті на хемічному відділі. В початку 1919 року вступив в Український Національний Хор (Українська Республіканська Капеля), з яким ідейно і щиро працював на протязі пяти років. Завсіди стояв за правду і перший виступив в захист покривджених інтересів своїх товаришів. Недавно звільнив його з Хору М. Рабінов у Флориді.

Група членів Українського Національного Хору з приводу посвячення вислала о. Миколі Костецькому телеграму такого змісту:

„Щиро вітаємо нашого не так давнього товариша по праці з принятям чина священика. Радіємо, що наша національна церква здобула такого робітника і патріота як Ви. Помагай Вам Бог, Отче Миколо, в праці на новій ниві". **М. П.**

ЮЗЕФ ГАЛЛЕР — ЖИД.

„Польська газета „Америка-Ехо", яка виходить у Толідо, Огайо, у виданню з 25-го цадолиста, 1923, писала таке:

Галлер походить з Жидів. В 1685 році рабін Галлер примандрував з Німеччини і поселився на Волині. Біля 1795 року потомки того Галлра переселились до Кракова, де вели торговлю і позичали гроші на лихву. В 1822 році Марія Йосифа Галлер перейшла на католицизм, маючи 23 роки. В 1852 році вихрестився на католика Ізидор Фердинанд Галлер син Хаїма і Ґітлі Галлер, маючи 18 літ. Юзеф Галлер се син того вихреста. (Гляди, „Неофіці польсци" Еске-Хоінского).

СИН ДАЄТЬСЯ ОПЕРУВАТИ ПО МЕТОДІ ВОРОНОВА ДЛЯ СВОГО БАТЬКА.

Др. Воронов, за час свого побуту в Альжирі защепив 24 звірята для розплоду, щоби одержати раціональні расі. Воронову зробив один молодець оригінальне предложення а саме хотів віддати свое життя, щоби вернути свому 66-літньому батькови фізичну й умову силу. Цю операцію мав би перевести один альжирський лікар, наслідник Воронова.

ДОЛЯ БЛИЗНЯТ.

В Англії в місцевости Бавристейпп народилися 4. липня 1851 року близнята, хлопці. Життя їх з дня народження до сьогодня дивно однакове. Оба вступили на 12-ому році до одного й тогосамого торговельного дому. Працювали там 34 роки. Одного і тогосамого дня оженилися. Оба мали по десятеро дітий, та вже що дітий позволили собі на ріжницю. Річерд мав сімох синів і три дочки; Джон сім дочок і трьох синів. Оба брати на 16-ому році співали в хорі церковному — і тут також показалися дисциплінованими близнюками. Голоси їх спочатку слабі, змінилися пізніще в один час, так що оба з баритонів змінилися на баси. Сьогодня мають оба хіба одну журбу: равом якнайлінше вмерти.

ЛІКАР ДАВ СВОЮ КРОВ ДЛЯ НЕДУЖОГО РОБІТНИКА.

В Оломунці (в Чехії) переводив шпитальний лікар др. Поспішиль на одному робітникові, котрий був тяжко ранений при лісовій роботі. Печінки робітникові були тяжко ушкоджені, а наслідком кровотечі втратив богато крови. Життя пацієнта було в великій небезпеці. Треба було робити трансфузію крови. Робітникова жінка згодилась віддати свою кров, щоби рятувати чоловіка. Одначе при пробі показалось, що її кров невідповідна для трансфузії. Життя пацієнта висіло, так сказати, на нитці. У цій хвилині покзався на инший операційний стіл асистент др. Поздера й заявив свому товаришеві: „Пускайте мою кров, щоби ми врятували його!" І дійсно трансфузія вдалася: Лікарева кров спасла життя батькови вбогої робітничої сємі.

НАЙШЛИ ДОКУМЕНТ ПРОТИ ПИЛАТА?

„Сандей Експрес" пише, що одна французька етнольогічна місія, яка є в південнім Тунісі, — заявляє, що віднайшла документ із часів Пилата. З документу цього виходить, що Пилат казав розпяти Ісуса Христа за обвинувачення, що називав себе царем юдейським; тим провинився проти слідуючого розпорядку, виданого імператором Августом: „Усім провінціональним намісникам Римського цісарства в Палестині й Арабії близшій і дальшій. Із народа виходять пророки і релігійні революціонери. Їх муситься оставити в спокою аж доти, доки своєю наукою не нарушують спокою і порядку. В противному разі муситься їх усунити. Головним бажанням є, щоби ці пророки не мішалися до стягання податків і в ніяку політичну справу.

ОБРІЗАЛИ МЕРЦЯМ НОГИ.

В бельгійській місцевости Жіллі меншість міської ради обвинуватила більшість, що ця остання просто казала трупи поляглих жовнірів пообтинати коли показалося, що вони за довгі до вибудованої спільної гробниці. А саме домовини були довгі 2 м. 20 цм., а спільна гробниця лише 2 метри. Посадник міста приказав трупи скоротити о 20 цм. При цьому попалось і мерцям. Суд почав слідство за ушкодження трупів.

НОВА ДРАМА ДЖОНА ҐЕЛСУОРТІ.

В льондонському театрі „Ст. Мартін" давали нову драму звісного англійського письменника драматурга Джона Ґелсуорті. Драма має заголовок „Ліс", а обговорює з соціяльного боку справу кольоніяльної політики Англії. Діється на переміну в колах великих фінансистів і в центральній африці.

ПІСОК ІЗ ЛЮКСОРА ПРИНОСИТЬ ЩАСТЯ.

Завдяки відкриттю в Долині Фараонів мумії Тутанхамоновоі, мумії перемінилася жіноча мода на моду, а ля Тутанхамон. Тепер знову почали говорити, що пісок із Долини Фараонів напевно приносить жінкам щастя. Одна акторка, яка довше побувала в Єгипті принесла своїм численним знакомим і приятелям малесенькі торбинки, наповнені згаданим піском. Вона сама носить усе при собі в маленький плятиновій коробочці єгипетський пісок. Каже що відколи носить його, щастя все сприяє їй. Так тепер у Парижі попри останні примхи торбочки з ясної ніжної шкіри, наповнені золотистим піском, що походить із околиць біля Тутанхамонової гробниці, з чудними гієрогліфами.

ЖІНКА — СЕЙСМОҐРАФ.

По донесенням англійських газет має Англія „людський сейсмограф", а саме жінку, котра може відчути наперед землетрясення, яке де сталося. Проф. Ґ. Торнер говорить ширше про цей феномен. По його словам, ця жінка вже від довшого часу могла запримітити майже всі землетруси. Вона нездужає на якесь чудне напруження нервів, начеб була під впливом електричної струї. Він цитує один лист з 10. грудня: „Землетруси в Японії вплинули на неї дуже і вона при цьому потерпіла сильне стрясення. І майже безпосередно розяснено що її кризу: сконстатовано сильний землетрус у Індії 9. серпня".

МАРКИ З НАГОДИ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРИЩ.

Французький „Журналь Офісієль" звідомляє, що до 31. червня ц. р. курсуватимуть спеціяльні марки з нагоди Олімпійських ігрищ. Купувати можна їх у всіх французьких почтових урядах.

Мекданелд підпирає плян Кулиджа про загальне розоруженнє.

ЛОНДОН, 28. квітня. — Премієр Мекданелд промовляв нині на зібранню у своїм виборчому окрузі у Валії.

У своїй промові сказав він, що він цілою душею підпирає плян президента Злучених Держав Кулиджа про розоруженнє всіх держав. Велика Британія, казав він, підіпре його найсильнійше у сьому змаганню.

При сьому, казав він, він вірить, що і другі алянти підіпруть плян президента Кулиджа.

МЕКДАНЕЛД ВДОВОЛЕНИЙ СТАНОМ ПЛЯНІ ДОСА.

ЛЛОНДОН, 28. квітня. — Премієр Мекданелд заявив, що він вдоволений розвитком подій у справі пляну комісії Доса для полагоди питання про „воєнні відшкодовання" Німеччини алянтам.

Він вдоволений, що вже досі всі алянти приняли плян Доса і має надію, що вепер вже вони приступлять до переведення його в життє.

ФРАНЦІЯ І БЕЛЬҐІЯ У ЗГОДІ ЩОДО ПЛЯНУ ДОСА.

ПАРИЖ, 28. квітня. — Французький премієр Пуанкаре відбув конференцію з бельгійським премієром Тенісом у справі пляну Доса.

Оба вони дійшли до порозуміння, що приймають плян, під засторогою, що Франція і Бельгія вести-муть з Англією самостійно переговори у справі введення пляну в життє, та що остаточне вирішенне питання лишається до часу по парляментарних виборах.

НІМЕЧЧИНА СПІШИТЬСЯ.

ПАРИЖ, 28. квітня. — З Берліна повідомляють, що німецьке правительство назначило вже своїх представників до комісій, які мають повстати на основі пляну комісії Доса.

ІСТОРИЧНИЙ БУДЖЕТ СНОВДЕНА.

ЛОНДОН, 28. квітня. — Завтра міністер скарбу Филип Сновден предложить палаті громад свій буджет для Великої Британії на новий фіскальний (скарбовий) рік.

Сей буджет займе увагу парляменту на кілька тижнів. Представники усіх партій схотять сказати про нього свое слово і безперечно домагати-муться змін.

Буджет Сновдена, як сподіються, буде історичною подією. Він укладав його яко знавець економічних і суспільних умов життя народу і яко соціяліст, котрий має на увазі долю робітництва.

Сим буджетом займеться також преса і публика на мітингах, бо він мати-ме значіннє для всіх верств англійського народу.

Филип Сновден має тепер 60 літ. Замолоду був він ткачем, а вже 30 літ працює яко соціяліст і економіст.

МОРҐЕН ЗА ПОЗИЧКОЮ ДЛЯ НІМЕЧЧИНИ.

ЛОНДОН, 28. квітня. — Сюди прибув нюйорський банкир Дж. П. Морґен. На Ломбард стріт, яка є улицею лондонських фінансистів, говорять, що він заявляється за американською позичкою для Німеччини.

ВІДНОВА „ВСЕНІМЕЦЬКОЇ ЛІҐИ".

БЕРЛІН, 28. квітня. — Всенімецьку Ліґу, яка перед війною тягнула Німеччину до заборчої політики, знову відновлено. Вона зачинає агітацію за обєднаннєм всіх Німців і виступом їх проти алянтів.

ПІДКАРПАТСЬКІ ПОСЛИ У ПРАЗІ. — ПРИВИТАННЄ У СОЙМІ Й СЕНАТІ.

ПРАГА, 9. квітня. (Вл. кор.) — Дня 8. квітня в обох палатах чесько-словацького парляменту — соймі й сенаті — вперше появились посли з Підкарпатської Руси, обрані дня 17. березня с. р.

До сойму прибуло 8 послів: др. Андрій Гагатко (трудовик-Клофачівець), др. Осип Гаті (комуніст), др. Андрій Корлят (Мадяр), Іван Куртяк (аграрник-москвофіл), Іван Мондок (комуніст), інж. Яромир Нечас (чеський соціяліст-українофіл), Микола Сидоряк (комуніст) і Мануйло Шафранко (комуніст).

Девятний посольський мандат головна виборча комісія відібрала у Мадярів (був обраний Агос Аркі) й віддала його чеським аграрникам. На чолі аграрницької лісти стоял селянин Василь Щирецький, та була чутка, що він був змушений уступити свій мандат лідерові аграрницької партії Камінському. Так чи інакше, а на перше засіданнє не прибули ані Щирецький, ані Камінський: очевидно, ще не розмежувались.

Президент сойму Томашек привитав новоприбувших послів дуже теплою промовою і побажав їм корисно працювати для свого рідного краю. Потім була прочитана в пяти мовах присяга на вірність чесько-словацькій републиці, і всі нові посли, не виключаючи й комуністів, зложили присягу на руки президента сойму.

Посли Мондок, Сидоряк і Куртяк зложили присягу українською мовою, посол Гагатко — московською, посли Гаті й Корлят — мадярською, Шафранко — словацькою й Нечас — чеською мовою. Се до певної міри дає змогу зорієнтуватись у національних настроях нових послів.

Того-ж дня прибули до сенату новообрані сенатори з Підкарпаття: комуністи Іван Боднар та Андрій Геґі; представник мадярської опозиції Франц Еґрі та опозиційний аґрарник Бела Різко. Нових сенаторів привитав віцепрезидент Совкуп і потім привів їх до присяги. Також і тут все обійшлося спокійно.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ВІЛЬНІ ЛЮДИ А АҐЕНТИ.

Як доносять телеґрами з Берліна, берлінські аґенти московських комісарів не дали там говорити жидівській письменниці Емі Ґольдман, котра скликала була там віче, на якому малося ухвалити домагання від московського большевицького уряду випустити на волю вязнених соціялістів та революціонерів.

Відношенне Еми Ґольдман до московських большевиків замітне тим, що свого часу її власне витали большевики яко найвизначнійшого гостя, її давали ріжні уряди та почесні становища. Коли однак вона пізналася добре на большевицькім уряді, вона стала проти нього виступати, через що відношення межи нею а большевиками дійшли до того, що її викинено з Росії так само, як свого часу її викинено зі Злучених Держав. З Америки її депортовано за виступи проти капіталістичного уряду, з Росії за її виступи проти сього нібито робітничого та селянського уряду.

Погляди її про большевиків збираються до нього:

„Настав час, що ми повинні здерти маску з тих злочинців, що панують над Росією. Се наш найвисший обовязок вивести на денне світло факти про правдивий характер комуністичного уряду, так щоби пролетаріят всіх країв добре знов правду. Час вже розбити раз на все шкідливу байку про революційний характер та ідеалізм російського уряду та показати його в його дійсних, реакційних та буржуазних барвах".

Так говорять про большевицький уряд люди, які своїм життем показали, що вони мають независимі думки та вміють за них постояти. Якжеж мізерно виглядають супроти них аґенти московських наїзників України, аґенти, які за охлапи з московського шпихліра, набитого українським зрабованим добром, вихвалюють катів України в промовах, резолюціях та „конґресах".

НАУКОВА БЛЯҐА ДЛЯ ПОЛІТИЧНОГО ЗЛОЧИНУ.

Іміґраційний проект Джансона, що тепер є предметом нарад в конґресі, хоче обмежити число іміґрантів з полудневої та східної Европи на тій основі, що сі іміґранти стоять богато низче від людий зі західної на північної Европи та через те являються богато менче пожаданим іміґраційним елементом. Для підпертя домагання виключення іміґрації зі сходу та полудня Европи сотворено навіть теорію про висшість так званих нордійських (північних) народів, — теорію, буцімто доказану науковими дослідами.

Сими днями відбувалися в Філяделфії збори Американського Фільозофічного Товариства, і на ньому ряд учених порушував мимоходом се питанне. Кількох бесідників виразно заявилося проти думки про висшість північних рас яко проти наукового забобону, виробленого для політичних цілий, підфарбованого барвами, які не видержують ні трохи промінів сонця. Навіть учені, від яких сподівалися заяви в користь думки про висшість північних рас, про сю висшість мовчали.

Показують знова, як се буває так часто в відношенню межи народами, що один народ старається вибрати почутте своєї висшости над другим народом у маску наукового доказаного погляду. Случається таке головно, коли один народ панує над другим. Білі оправдують своє панованне над чорними, Японці своє панованне над Кореанцями, Москалі та Поляки своє панованне над Українцями, кождий пан своє панованне над своїм слугою, всі вони виправдують своє панованне не хвилевою силою та перевагою, але якоюсь природною або надприродною висшостю. Колиж сій висшости з близька придивитися, то з неї не остається сліду, а деколи на місци висшости виступає визшість, бо нездібність існувати в світі при помочи своєї власної праці.

В ЧИЇ СЛІДИ НАМ ВСТУПАТИ?

Братство св. Володимира, від. 105 У. Н. Союза, вислало до Обєднання слідуюче писмо:

„Хвальне Обєднанне: — Братство св. Володимира ухвалило одноголосно на своїм квартальнім мітинґу підпирати словом і ділом акцію Обєднання, бо переконалось, що Обєднанне веде совісну, а для визволення нашого поневоленого народу дуже хосенну роботу. Рішено, щоби Братство стало членом Обєднання і оплачувало від себе членську вкладку в квоті 10 дол., з тим, що члени будуть платити по їх спроможности. Одні з членів вже сповнили свій обовязок і заплатили народній податок згори, а решта буде платити місячно.

За той місяць пересилаємо народній податок в сумі 40.45 дол.

ЗА УРЯД БРАТСТВА:

Павло Чорний, предс. Стефан Слободян, секр.

• • •

Народній податок, який виносить 25 центів на місяць, а який складає до Обєднання кождий свідомий і карний Українець в Америці, призначений на допомогу боротьбі за визволення Рідного Краю. Шлеться його на таку адресу:

OBYEDNANYE, 847 N. Franklin St., PHILADELPHIA, PA.

БЕСАРАБІЯ В ФРАНЦУСЬКІЙ ПАЛАТІ.

Париж, 21. березня 1924.

Анексія Бесарабії Румунією одержала ратифікацію французької палати депутованих. Бесарабія, яка має в собі значну кількість українського населення, яка й історично тісно звязана з Україною, не може не цікавити українського читача. Тому дозволю собі трохи докладнійше зупинитися на дебаті в палаті депутованих, користуючись офіціяльними даними.

Депутований Фарж зложив звіт в бесарабській справі в імени комісії закордонних справ. Зі звіту Фаржа видко, що він користувався не тільки румунськими жерелами. Фарж не відділює ґеоґрафічно Бесарабію від „української рівнини" (приємно вражає в звіті, що докладчик скрізь уживає назви „Україна", коли йде мова про межі Бесарабії з б. Росією). Звіт обережно ставиться до статистики населення Бесарабії, признаючи, що „вона ріжниться в залежности від свого походження". Після короткого обговорення історії Бесарабії, Фарж осдить докладно зупиняється на діяльности румунських банків в краю після анексії і при цьому подає всі банки, що працюють в краю. Годиться додати, що зрештою для нікого в Парижі не є секретом, що банки, які ведуть свою грабіжницьку роботу в Бесарабії, є тісно звязані з париськими банками. В звязку з тими банками згадується теж імя всесвітньо відомого французького диплпьомата, що приложив свою руку до акту 14. березня 1923. До речі слід сказати, що цей диплпьомат є сильно зацікавлений в фінансово-економічних справах, які так або инакше торкаються Румунії.

Вкінці Фарж доходить до головнійшої точки, а саме „чи дійсно Бесарабія виявила своє бажання приєднатися до Румунії?" На це питання відповідає довшим екскурсом, запускаючись в теорію національного питання взагалі. Думки французького депутованого цікаві не тільки для його французьких товаришів. „Свідоме національне почуття — каже він — можливе тільки у народів з високою культурою. Національне почуття вироблюється й оформлюється серед еліти нації, щоби згоодм спуститись і всякнути в глибокі жерела народу, звідки вже потім в часи кризи воно бє невичерпаним фонтаном патріотизму і всевідданости. Але початково та ідея зовсім невідома тим глибоким жерелам; часто ідея справжньої батьківщини, вже знайдена, вироблена у поетів й істориків тоді, як маси ще не мають про неї ясної уяви. Заняті щоденною працею, не маючи через недостачу освіти перед собою иншого краєвиду, як рідне село або місто, — робітник у свого станка, селянин біля своєї борони — знає тільки одну думку: жити і допомогти жити своїм близьким. Коли якийсь уряд дає їм змогу жити в безпеці, то їм цього досить довго, иноді дуже довго, — поки одного дня схоплене слово, народня пісня, підслухана у старого вогнища, поклик еліти не пробудить в масі свідомости її походження, раси, мови, історії і не дасть зрозуміти їх наївним і несвідомим патріотичним душам, що незалежність народу є найвище добро, без якого всі инші блага нічого не варті. Колиж в народі чи частині народу ця моральна й інтелектуальна еліта, вірна хоронителька святого вогню, не істнує або ледви істнує і коли з другого боку вища багацтвом і соціяльним становищем кляса протеґується владою, яка привязує її до себе, нагороджуючи почестями, маєтками і навіть допускаючи до участи — звичайно обмеженої — у владі, — то при таких умовинах є шанси, щоби національне почуття зовсім не виробилося на верхах і, значить, ніколи не спустилося до низу. Навіть є шанси, що поволі національне почуття зникне зовсім, кермуюча і кермована раса не почуватиме більше своєї відмінности, і тоді політична асиміліція стає доконаним фактом".

Розглядаючи події в Бесарабії після 1917 р. Фарж зовсім промовчує про Україну, хоч бесарабське питання кілька разів порушував уряд Центральної Ради і ґетьманський уряд. В цім питанню повинне бути цілий український диплпьоматичний архів, якщо він не знищений або не загублений підчас „винницького", „камянецького", „тарнівського" і инших періодів.

На підставі звіту Фаржа 11. березня відкрилися дискусії в палаті депутованих. Першим виступив марсельський депутований комуніст Моруччі, який — залишаючи на боці радянську політику — просив палату не ратифікувати бесарабського протоколу. „З початку — говорив він — хотіли віддати всю Росію Вранґлеві (оплески на крайній лівиці); нині нам пропонують нову методу, віддаючи Бесарабію Румунії, і тим самим завертають нас до колишньої політики пап, які в свій час роздавали королівства на право і на ліво відповідно до своєї фантазії. Ви добре знаєте, що Росія — згідно з трактатами — має права на Молдавію. Вона претендує чи прокламує, що „Молдавія є українською землею". (Як бачимо, Росія й Україна, Бесарабія й Молдавія — все переплуталося у Моруччі, вказуючи одночасно на іґнорацію французьких комуністів в питаннях зовнішньої політики). Вкінці Моруччі прохає палату не втручатися в бесарабське питання, та тим чином дати змогу договоритися „Совітам і румунським Гогенцлоернам".

Відповідь Пуанкаре була досить докладно передана в часописях. Годиться тільки зазначити, що на запит лівих, чому Росія не була запрохана на Мирову Конференцію, премієр заявив: „Тому що Росія зрадила підчас війни після приходу до влади Совітів".

Дивне враження робить на дослідувача франко-російських віндосин частина промови Пуанкаре, де він громить російську експанзію часів Катерини II. Иноді здається, що читаєш промову Буасі д' Анґля в Конвенті 11 плювіозу III. року Республики. Тіж самі осуди нахилів до загарбування чужих земель, тіж поклики до справедливости і гуманности для захисту жертв Росії. Та всеж таки є велика ріжниця. Буасі д' Анґля говорив про Українців і Грузинів, дійсно поневолених Катериною, а Пуанкаре захищає Румунію, відносно якої можете все, що хочете сказати, крім того, що вона є жертвою.

Останнім промовцем виступав Ернест Лядгокт, що віддавна студіює українське питання і який є в добрих відносинах до Пуанкаре. Оспорюючи право Франції взагалі рішати справу Бесарабії, складову частину її б. союзниці, Лядгокт виніс переконання зі звіту Фаржа, що „частина населення Бесарабії є безспірно й виключно українська та що з ґеоґрафічного погляду Бесарабія більше звязана з українською рівниною, ніж з румунськими горами..."

Вислід дискусії Вам вже відомий.

(Діло) І. Борщак.

ДОПИСИ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Ані цента хруням!

Якби так у старім краю хруні скликали свій конґрес, то наші люди, хоч під ворожим обухом, навчилиб однак їх розуму. Знають про це запроданці і ховаються зі своїм хрунівством від людських очий. Всеж таки, хоч як погані є ті старокрайські хруні, то однак вони не є такі огидні, як українські зрадники на нашій еміґрації. Бо в старім краю вороги тиснуть і нужда допікає, так що неоден і душу чортови продав би, аби вже тільки не терпіти. А цей чорт вже тепер душами не торгує, то хруні продають себе чортовим дітям і червоним і ріжкатим. І кождий хрунь знає там, що він неварта нічого иншого, крім загальної погорди.

Американські хруні-зрадники це сторaз гірша порода. Це правдиві потвори-вироди. Бо вони не живуть в неволи ані нужда не примушує їх до зради свого рідного народу. Тільки лінивство і охота наживи, тільки нещасне лакімство чинить їх зрадниками-запроданцями.

Але у цім, що вони істнують, чимало винна і наша суспільність. Кількю наших добрих людий купує і читає їх видавництва! Задля хоробливої цікавости підпомагається зрадницьку пресу. А прецінь кожний, що купує їх „ґазети" і книжки повинен розуміти, що ті його центи обертаються на шкоду його власній батьківщині, яку буцімто він любить. Ідейний Українець неповинен ніколи дати і одного цента на зрадницьку пропаґанду. Цесаме, що американські зрадники поважилися видавати свій часопис, це одно вже є скандалом і встидом для нашої еміґрації. Нераз наші люди спорікають, що большевицькі ґазети написали про них всілякі дурниці. І вони хотілиб, щоб може „Свобода" за це полеміку провадила. А відкиж вони знають, що там написано? Чого береш до рук орґан московських наймитів? Чого читаєш це, що понаписували всілякі хруні-невигласки? Та хай вони і втопляться у своїм бруді, а чогож ти пачкаєш свої пальці і відчитуєш усю ту погань і мерзоту?!

Недавно тому ця большевицька банда скликала буцімто „орбітничий конґрес". Загал української еміґрації не дав себе піддурити, бо він добре знав, хто є ті славетні аранжери зборів. „Конґрес" не удався ніяк. Голосили большевики, що зїхалося 151 делеґатів, але переважно це не були делеґати ніяких товариств, а тільки ріжні кандидати на комісарів, які самі себе повибирали „делеґатами" від нігде неістнуючих товариств. Оттак н. пр. були делеґати від „братства св. великомученика Йосафата" і „св. Миколая" з Ню Йорку. Ніяких таких брацтв в Ню Йорку нема і ті ніби-делеґати це була звичайна большевицька брехня. Цілий той „конґрес" був проте звичайним збіговиском московських аґентів, між яких може й попало кількох піддурених наших людий.

Для нас цікаві є хиба ті ухвали „червоно-жовтих", які постановили, що комуністична банда має пхатися до всіх світських і церковних орґанізацій, щоби усьо взяти під свою контролю.

А дивіть на тих паничів, чого їм забагається! Вони думають, що їм вдасться захопити абсолютну владу над цілою нашою еміґрацією. Вони хотілиб піти слідами своїх московських босів; може ще із „чекою" та відділами Китайців?!

Як самі большевики дивляться на свої теперішні часописи, видно з того, що оден делеґат пропонував, щоби на місце теперішних видавати щось нового, бо теперішні вже такі обезславлені, що ніякий порядний чоловік і до рук їх взяти не хоче. Розуміється паничі не допустили, щоб це внесення перейшло, бо булиби скомпромітовані до краю в очех своїх хлібодавців з Москви. Вони мусять представляти, що за ними стоять „тисячі робучого люду".

На тім збіговиску ніхто не проявив ніодної здорової, самостійної думки. Говорили самі паничі та повторяли завсіди цесаме, що аж нудно ставало від тихсамих слів, як „пролетар", „контрреволюція" і т. п. Причувався старий ґрамофон з подрапаними кружками, який рипить цілий день цюсаму погану „мельодію".

Не вміють паничі навіть інтересно говорити. Коли бесідують то чути, що це людські сороки, які повторюють на память вивчену лекцію.

Шкода витрачувати більше місця на увесь той „гомбоґ". Наша суспільність хай памятає тільки на одно, а це, щоби не дати ніодного цента на підпомогу зрадницькій кирині. Не купуймо й не читаймо хрунівської „літератури" і преси. Хай вони пишуть і друкують для таких хрунів, як вони самі.

Підлі зрадники негодні очернити ніякого доброго Українця. Усякі їх напасти приносять тільки честь, бо вказують, що особа, яку нападають у своїх „ґазетах", не має нічого спільного із хрунівством.

Гість, що дивився на їх збіговиско.

ГЕМТРЕМК, МИЩ.

Поклик до родимців із села Залуква.

Старинне наше село було колись осідком галицьких князів. Нині підупав старий, славний Галич, а з ним і наше рідне село, Залуква. Та проте між нашими односільчанами живе щирий український дух і надія, що мусимо мати свобідною нашу українську державу. Щоби той щирий дух міг жити між нами, потреба нашому селу своєї власної хати, де можби зійтися і подумати і побалакати про українські справи. Наша громада приступила до відбудови гитальні „Просвіти" і в тім мусимо їй допмогти. Тринайцять нас тут у Гемтремк зібрали між собою $200.00, а тепер кличемо до наших родимців з Залукви, Блюдник, Пукасівки, Острова, Галича і околиці: Поможіть Залукві збудувати осередок для просвітно-патріотичної роботи. Не пожалуйте своїх лепт на дім „Просвіти" в Залукві.

Жертви можете посилати прямо до краю, або на руки д. Якова Бойко, якого адреса є: Jacob Boyko, 8433 Sumpkin St., Hamtramck, Mich.

ЗА КОМІТЕТ:

Яків Бойко, Стефан Квасній, Пилип Єресь, Лука Квасній.

НЮАРК, Н. ДЖ.

Протест нюарських Українців. — Поміч для рідного краю.

Дня 13-го цвітня „Укр. Комітет Злучених Товариств Помочі Україні" разом з Орґанізацією Укр. Жінок в Нюарку уладили велике народне віче, на якому протестували проти ляцького морду, якого вони допустились на Ользі Бесарабовій, яку недавно тому в звірський спосіб замордували в львівській тюрмі.

Укр. населенне міста Нюарку доказало своїм масовим зібранням на вічу, що воно не легковажить таких вчинків, яких Ляхи допустились на арештованій жінці Ользі Бесарабовій. Це переконало всіх присутних на вічу, що цей „інцідент", якого не вдалось польській „паньствовій" поліції закрити перед світом, ясно вказує на тайни ляцьких тюремних мурів та їх інквізиційні методи допитів, яких Ляхи вживають по тюрмах над арештованими Українцями і як пляново вони вимордовують українські свідомі сили. Це й привело нюарських Українців на це віче. Без ріжниці поглядів вони зійшлись як одна родина і заповнили битком салю.

Тут треба зауважити, що цей раз наше жіноцтво дописало. Правда, що в цему є велика заслуга Жіночої Орґанізації, яка успішно розвиває свою діяльність в Нюарку.

Вигляд віча був поважний. Ніхто з присутних не зважився кинути якесь слово заколоту. Всі знали, що це не є партійне віче. Пильну увагу на себе звертало велике число жінок і дівчат. Їх поважний настрій вказував, що віче дотикається найбільше їхнього тонкого чуття. Вони пильно слухали промов і з болем серця споглядали на великий гарно удекорований портрет ляцької жертви за волю укр. народу—Ольги Бесаробової. Видно було, що в їх серцях переплітались біль і гордість, а й охота пімсти; вони боліли над долею Ольги. якої вона зазнала від ката-Ляха — але були і горді з того, що їх посестра-Українка не зрадила святої справи, а мужно приняла всі наруги і смерть на те, щоби жила українська ідея. Вона доказала Ляхам, чужим і своїм, що і українка вміє оцінити свободу, і честь свого народа.

Хотяй Ляхи замучили Ольгу Бесарабову то вона сотки раз стала страшнійшою для них тепер. Вона стала прототипом для українського жіноцтва в борбі з Ляхами завойовниками. Українське жіноцтво буде ідеалізувати Ольгу Бесарабову і її ідеали будуть передані слідуючим поколінням.

На вічу промовляла перша д-ка Ю. Шустакевичева. голова Жіночої Орґанізації в Нюарку. Вона дала короткий огляд з життя Ольги Бесарабової, її діяльність, арештовання Ляхами і смерть в тюрмі; взивала українське жіноцтво до орґанізації і бути вірним тим ідеям, яким служила Бесарабова, бо лише тоді можемо дати поміч своїй вітчині і послужити свойому народови. Вона відчитала протестаційну резолюцію, яку присутні одобрили через повстання з місць. Про цей протест писали три американські часописи, які виходять в Нюарку, що Українці післали протест до секр. Гюза проти польських надужить і морду О. Басарабової.

Другим бесідником був др. Л. Цеґельський; говорив про справи старокраєві та вказав, якими методами Польща воює проти Українців, щоби їх знищити, а іменно нищенням наших шкіл, винищуванням нашої інтеліґенції та ріжними провокаціями вдома і заграницею. Говорив також про те, що комуністи проектують утворенне „модерної Палестини" на Україні. Про це на вічу була прочитана резолюція і принята присутними з обуреннем, уважаючи проект як большевицький глум над українським народом.

В резолюції говориться, що це є провокація, яка тільки може розсипатись над жидівськими головами, як що справді сего Жиди захочуть, а тоді незнати, хто буде винен, чи погромлені чи погромщики? Американські Жиди повинні подумати також над цею справою.

Д. Кузів, голова „Комітету Злучених Товариств Помочі Україні" говорив про місцеві справи та поміч старому краєви. Він проедставив присутним нюарчанам фінансовий проект, а іменно $2000 Буджет на 1924 рік, який К. З. Т. П. У. ухвалив зібрати в тісній звязи з всіма українськими товариствами і розділити на слідуючі цили в старому краю:

Рідна Школа $500, сироти $350, інваліди $250, політичні вязні і революційний фонд $250, еміґранти $100, преса, Просвіта і Наук. Тов. ім. Шевченка в Львові $200, університет $100, письменникам $100.

Збори приняли слідуючу резолюцію:

„З огляду на успішну поміч старому краєви ми члени Товариств і громад, що входять в склад Комітету Злучених Товариств Помочі Україні і одиниці зпоза Товариств, принимаємо і одобрюємо предложений буджет для помочі краєви Комітетом на рік 1924, і зобовязуємося своїми добровільними датками від товариств і одиниць сей буджет на призначені цили зложити".

На вічу була заряджена збірка на повище вказані цили, на що разом зібрано $84.17.

Слідуючі особи зложили: Панна Ґольдевич, Мих. Варніцький, А. Колодій, Ева Тарнавська, Г. Корнецький. У. Байдас і М. Песлюр по $2.00; Г. Книга, Т. Костів, Анна Шумська, К. Зелененька, Т. Болдавська, Д. Салабай, Ів. Сторожук, Ів. Корач, Г. Степчик, Катерина Білоусова, Ів. Степчук, П. Костів, пані Юревич, д. Кузів, Марія Руда, Ів. Кіт, А. Діділівський, Антін Колісник, В. Костів, Марія Дзендзен, П. Крук, Ів. Тарнавський, Ів. Ковалевич, п-ні Антонюк, п-ні Яцента, Т. Юревич, А. Мудра (Ню Йорк), М. Літовінський, Ів. Настюк, Ів. Левенець, Олена Каліновська, М. Возняк (Ню Йорк), З. Кушнір (Ню Йорк), С. Абраґамовська (Ню Йорк) по $1.00.

К. Ковальчук,
секр. Жін. Орґаніз.

Ів. Ковалевич,
секр. К. З. Т. П. У.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

С. Л., Вунсакет, Р. Ай. — Ви певне вже нераз бачили малпу. Чи завважили Ви, яке це непосидюще сотворінне? Отак і той Михась, про якого пишете, нагадує не чоловіка, а малпу, коли так часто перемінюється. Це ясна признака дуже слабої інтеліґенції, коли хто що хвиля змінює свої погляди. Це можна вибачити хиба дуже малому дітвакови. Але воно дивно, що наші розумні Вунсакетці, які так гарно піддержують усяку добру роботу, що вони ще звертають увагу на такого недотепу. Між дорослими людьми нема місця для пустого, дитинячого базікання. Такому місце поміж тими півголовками які звуть себе большевиками. „Свобода" не може витрачувати місця на поборюванне всяких ідіотів. Кожна громада повинна вважати сама, щоб до ніякої громадської роботи не допускати людий, у яких „не всі дома".

І. Б., Трентон, Н. Дж. — Із вашим проектом удайтесь до Січової Орґанізації та до „Обєднання".

Й. Павлович, Ню Йорк, Н. Й. — Є Славяни, котрі панують над другими Славянами і хотять далі панувати, як Москалі, Поляки і Серби, а є знову Славяни, котрі не панують над другими і не хотять панувати, а тільки хотять вільности собі і другим, як Українці, Білорусини, Болгари, Хорвати, Словінці, Словаки. Ще і Чехів можна до певної міри до сих останніх зачислити. Вони вправді панують над Словаками й підкарпатськими Русинами, але всетаки не держать в неволі як Москалі або Поляки.

Отже, як бачите, є Славяни пануючі і поневолені тими пануючими. Тому годі говорити про обєднанне Славян, а треба говорити про боротьбу Славян проти Славян для повного освободження всіх Славян.

І ся боротьба й ведеться. Українці борються проти Москалів і Поляків. Білорусини таксамо. Болгари проти Сербів. Хорвати і Словінці теж проти Сербів. Словаки проти Чехів.

Одначе власне для тої боротьби проти пануючих Славян повинні обєдинатись і получитися всі разом поневолені Славяни і одні одним помагати.

Отому слід би вести аґітацію за обєднаннем поневолених Славян, себто Українців, Білорусинів, Словаків, Болгарів, Хорватів і Словінців. Тих 6 народів числить разом до 65,000,000. Якби вони обєднались, то боротьба за визвіл була-б лекша і скорше принесла би успіх.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Місячні збори Українського Демократичного Клюбу відбудуться в четвер, 1. мая о годині 8. вечером. Обовязком кождого члена явитись, поневже суть важні справи до перепровадження. Ті, котрі отримали другі папери в послідних днях, зволять подати число, день і місце видання.

99-100 ВИДІЛ.

Матвій Костишин.

ЖУРБА.

—o—

Журба гризла перед вчера
Журба гризе нині,
Тяжко важко жити, бути,
В далекій чужині.
Тяжко жити самотою
На чужій сторонці.
Літа марно пропадають
Як роса на сонці.
Згадаєся рідна хата
Ді родивсь сірома
Потужиться... Бо в чужині
Не так як у дома.
Що соловій защебече
В лузі на калині...
На сопілці виграває
Чабан в полонині.
Там дівчина вийде жати.
Пшеничку яреньку.
Заспіває: Прийди милий
Покіш молоденьку.
А в неділю косу-росу
Бере заплітати,
А заплете тай побіжить
У хрещика грати.
Нагулявшися до волі
Поверне до дому
Не так дієсь на чужині
У краю чужому.
Куди глянеш, все чужеє.
Не манить — не гріє,
Все немов в сні, а той вітер
Не весело віє.
Не гуляє так степами
Як по Україні
Не застогне Дніпр славута
Ніде на чужині.
Не почуєсь козацького
Гасла: Пугу!... пугу!...
І не вийдуть на чужині
Козаченьки з лугу.
Тому тяжко важко в серци
Що свого не баче,
Тільки лекше як згадає
Й нишечком поплаче.

Вінніпеґ, Ман., Канада, 5. 8. 1918.

ДО БРАТІВ УКРАЇНЦІВ ЗАМОРСЬКИХ КРАЇВ!

Колись перед літами, Ви кинули свій рідний край. Непривітний він був для Вас. Жорстока нужда, упідлюючі поневірки, та несчилені турботи загнали Вас за далекі моря шукати кращої долі. Край не без жалю й жури кидали Ви. Ви мусіли жаліти за рідним місцем, за вбогою мужицькою стріхою, Ви мусіли тужити за розлогими нивами й зеленими лісами, видертими насильно Вашим батькам. Ви мусіли зітхати за тими високими гарними горами, що віки цілі стогнали у ярмі враз із цілим Вашим народом. Глубоко в души Ви ховали вперту надію на поворот до свойого любого краю

Та в часі Вашої відстутности нове горе прийшло на край. Ріки крови пролив він із молодих грудь Ваших братів, засіяв поля свіжими могилами борців за краще завтра народу.

Цілий наш край замінився у спльондровану ворогом руїну. Ворос докладає усіх можливих заходів, щоб знищити нашу культуру, зломити живучу відпорність народу і змінити його у смирного раба. Ті, що знущаються над нами, грабблять, мордують нас — уходять безкарно, ба навіть дістають ще признання, а на лаві обжалованих сідають ті, що несуть поміч нещасним жертвам, що несуть знання під мужицьку стріху, що словом чи ділом посміють протестувати проти злочинів й неправди.

Спинити цю повінь злочинів, насильств, розбити кайдани темряви й неволі, піднести знова прапор свободи і поставити його перед очі народу, це найвище завдання, найсвятійший обовязок кожного, у кого ще бється українське серце. І наша молодь, якої душі не торкнула ще їдь зіпсуття, взяла на себе обовязок сповнити високий заповіт тих молодих жертв, що несчислимими могилами покрили нашу землю й власною кровю сплели терново-лавровий вінок терпінь й хвали на чоло свойого народу. У грізний момент вона станула на оборону культури й істнування українського народа. Вона то, котра перейшла усі лихоліття світової заверухи, двигнула своїм мозольним трудом найсильнійщу твердиню, заборолo борні — українські високі школи у Львові. У невпинньому змаганню вона чотири роки боронить їх наставляючи свої груди й життя на всебічні удари. Її не страшуть ні тюрми, ні инші жорстокі катівські наслідування. Вона поставила під знак повзятих раз стремлінь своє терпіння, свою вигоду, спокій й свої сили, щоби створити краще завтра свойого народу. Коли в останні місяці польська поліція почала нову нагінку й десятки молоді опинились в тюрмах, то праця наша не перервалась ні на одну хвилю. На місце арештованих пішли і станули нові робітникі кликати й збирати народ на ділову підмогу. І Вас тут поминути ми не можемо.

Кличемо усіх, у кого ще не вигасла любов до рідного народу о поміч. Ми чорне покоління, що зараз несе на барках лише одну мету й задачу, а то здвигнути таки школи, в яких найшлаби певний захист доля нашої нації. Свою долю поклали ми як підвалину їм, своїми кістками злучимо й споїмо їх стіни, щоби благороднім знаменем остали для будучих поколінь. Але жертви усього народу хай стануть цим будівельним матеріялом, тим каміннями, з чого повстане всесильний храм нашого майбутнього.

У кого серце живе, у кого душа людини, хай учує нас й зложить дату на цей храм, жертву, на яку позволить його стан. Нехай не буде між нами глухих, що не почулиби нашого заклику, хай не буде між Вами людини, ні громади, ні товариства, якої цеголки бракло би в мурах національної, могучої святині — в мурах Українських Високих Шкіл у Львові.

Львів, в квітні, 1924 року.

Українське Студентство Зах. Земель України

Всі датки просимо слати сейчас на адресу:

UKRAINIAN YOUNG MEN AND WOMEN'S ASS'N,
30 E. 7th Street, New York, N. Y.

ЗА Т-ВО „УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ", Інк. в НЮ ЙОРКУ, Н. Й.:
Ом. Коцко, рек. секр.

ЗУБИ 103-ЛІТНЬОЇ БАБУСІ.

В чеському селі Бателя жиє 103-літня бабуся Маженка Гльожек. Хоч вона така стара, до недавна була зовсім здорова і досить сильна. Тимчасом одного дня захворіла горячкою і бабуся мусіла покластися до ліжка. Після чотирьох днів знову встала і здивувалася своєю старечою весною, показався з яснів новий — зовсім здоровий зуб.

УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ВИДАННЯ В НЮЙОРСЬКІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Наукове Товариство ім. Тараса Шевченка у Львові повідомляє отсим усіх наших американських переселенців, що для їх користування вислало безплатно великій нюйорській бібліотеці: **The New Yorkn Public Library, 476 Fifth Avenue,**

1) Записки, том 1—133.
2) Збірник історично-фільософічної секції, т. 3, 5, 9, 10, 11, 16.
3) Збірник фільольоґічної секції, т. 1—17.
4) Збірник математично-природописно-лікарської секції, в. 1—22 (без 20).
5) Етноґрафічний Збірник, т. 1—38 (без 20).
6) Матеріяли до української етнольоґії, т. 1—20.
7) Памятки укр.-руської мови і літератури, т. 1—7.
8) Жерела до історії України-Руси, т. 1—8, 12, 16, 22.
9) Студії з поля суспільних наук і статистики, т. 1—3.
10) Часопись правнича і економічна, т. 1—10.
11) Правнича бібліотека, т. вип. 1—4.
12) Chronik der ukrain. Sevcenko-Gesellschaft der Wissenschaften. N. 1—59.
13) Українсько-руський Архів, т. 1—15 (без 11)).

Кого сі видання інтересують, там може він із них користати.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XVI. (1903—1904).

(56)

Вироблення плятформи орґанізації. — Безпартійна орґанізація переіменовується в Демократичну Партію. — Росклад її і заходи коло заснування радикальної партії. — Діяльність Ради Партії. — В. Сіміренко.

Рада нового складу, крім біжучих справ, найбільшу частину свого часу уділяла обміркуванню плятформи нашої орґанізації, на якій напосідався головним чином Стешенко. Старіщі з межи нас, Науменко та Беренштам доводили, що ніяких плятформ чи програм виробляти неслід, а треба держатися тільки традиції, яка вимагає від членів громад праці для національного відродження української нації, бо коли в програм внесеться політичний, а тим більш соціяльно-економічний момент то се розібє всі наші громади, бо члени їх не зійдуться на цих пунктах і це внесе тільки розбрат, нелад між членами і поведе до роспаду орґанізації і громад. Ми, молодші, а за нами й Лисенко, хоч він був літами й старший із Науменка та Беренштама, а душею молодчий за багатьох нас молодих, доводили, що пора вже українським громадам, крім культурницької роботи, проявляти й політичну, хоч не такого крайнього напряму, який виявляє революційна молодь, що тоді вже була зорґанізувалася в революційну партію (Р. У. П.). Годі вже ставити своєю задачою тільки скасуванне, чи обход закону 1876 року, як було досі, а треба поглибити й поширити свою діяльність, бо инакше ми будемо завмірати, а серед громадянства нашого будуть брати перевагу крайні соціялістичні елементи.

Найлівіщий з нас Стешенко доводив, що ніякого роспаду плятформа чи програм не зробить, а тільки видалить з орґанізації крайні праві елементи і це буде тільки на користь їй, бо тим привабиться більше свіжих молодих елементів. Решта Ради стояла за внесеннем в програм тільки політичних моментів, бо теж боялася, що соціяльно-економічні моменти внесуть в орґанізацію боротьбу членів між собою, яка може скінчитися розвалом всієї орґанізації. Але Стешенко уперто стояв на своєму, хоч в дійсности він був швидче так званий „катедр-соціяліст", ніж соціялдемократ в тому розуминню, в якому була тоді загально російська соціял-демократична партія. Науменко та Беренштам горяче доводили, що взагалі ніякої плятформи чи програму нам не потрібно, але більшість рішила, що треба виробити проєкт плятформи, але без соціял-економічних моментів. Дискусії й дебати над плятформою внесли великі загострення між членів Ради і взагалі серед українського громадянства. Щоб як небудь обеднати людей, задумав я з д-ром Модестом Левицьким подати проханне до Міністерства Внутрішніх справ, щоб дозволили нам видавати тижневик „Селянин". гадаючи, що коло першої української ґазети обеднаються всі українські елементи різних політичних напрямків. Але заходи наші зосталися марними; тоді-ж таки я через студентів М. Порша, чи Ол. Скорописа передав партії Р. У. П., здається тисячу карбованців на видання української ґазети за кордоном. Досадував я потім на Р. У. Півців, бо вони свою ґазетку теж назвали „Селянином", що дало привід людям говорити: „Не дозволили Чикаленкові видавати „Селянина" тут, то він видає його закордоном."

Але вернуся до відносин між членами Ради.

Грінченко був, як вже казав, дуже милий в приватному життю, дуже приємний собесідник на неофіціяльній частині наших зборів, а коли всі сходилися і голова, господар хати, відкривав засіданнє Ради, то Грінченко моментально змінявся — насуплював брови, робився якимсь офіціяльним урядовцем, що вимагав від кожного виразного формуловання того, що той хоче сказати, чеплявся до слів, взагалі поводився наче він сидить не в компанії своїх людей, а десь в суді в ролі прокуратора. Висловлював він свої погляди на справи раз-у-раз майже розумно, льоґічно, так, що не можна було не згодитися з ним, але ота нещаслива вдача його, манера трактувати свого опонента, як лютого ворога, не приводила до згоди з ним, а навпаки дратувала опонента і мимо волі і проти льоґіки часом приводила до опозиції йому. Він всіх цим дратував, нервував, особливо Науменка, людину звиклу до того, що всі його слухають, погожуються з ним, а коли й не згожуються, то висловлюють це в чемній, не образливій формі. Грінчеко-ж опонував неможливо, не то що в гострій, а якійсь їдкій, ущіпливій формі. Така його манера немину повинна була довести до конфлікту і дійсно довела, по самому пустяковому, зовсім не принціпіяльному питанню.

При обмірковуванню справи росповсюження книжок, Грінченко запропонував не виставляти на орґанізаційних виданнях ціни книжки; тоді, мовляв, „офені" (дрібні крамарі) охоче забирати-муть наші видання і розносити-муть їх по селах, заробляючи на них скільки їм пощастить дістати від селянина, чи грішми, чи міняючи на щетину, полотно та инше і таким чином наша книжка піде широко в село. Науменко на се зауважив, що громадській інституції не личить ставати на шлях допомагання експльоатації селян, а ліпше орґанізувати ширший продаж книжок через земські книжні склади, тоді ніхто нам не закидати-ме, що наша орґанізація, як лубечні (московські) видавці, наживається на темному народові. Грінченко, незадоволений такою відповіддю, почав їдко, ущіпливо докоряти Науменкові за бажаннє „соблюсти чистоту", що цей спосіб доводить до таких результатів, що і „Київська Старина", яку редаґує Науменко, не тільки не дає ніякого прибутку, а мусить звертатися до меценатів, щоб ті покривали хронічні її дефіцити.

Це обурило всіх, а гарячий Беренштам скочив, вигукуючи:

— В порядному товаристві так дебати не ведуться; це якесь ярижництво, канцелярське підступство...

Грінченко блідий, видимо розлютований, але в тому-ж їдкому тоні, рівним голосом провадив своє, прохаючи не перебивати йому. Але скінчити йому не довелося, бо майже всі члени Ради обурені повставали і почали виходити з кімнати. Одягаючись в передпокою, Лисенко процідив крізь зуби:

— Це другий Панько Куліш! Його треба посадити десь на необитаемому острові, обкласти книжками, нехай працює...

А Науменко на відході додав:

— Се тільки Кулешик, а вже хоче бути гетьманом Сьогобочньої, Тогобочньої України, Галичини і Буковини!

Зо два засідання Ради відбулися без Науменка і Беренштама; виявилося, що останній виїхав несподівано на свій хутір, а Науменко на зборах Старої Громади сказав мені:

— Знаєте, одпала у мене охота ходити на засідання Ради. Не знав я, щоб так зо мною говорили, в такому тоні; це мене нервує і колись може довести до грубости з мого боку, а мені цього не хотілося-б.

Я заспокоював його, кажучи, що нещаслива вдача Грінченка обурює всіх як і його, але їм обом з Беренштамом не можна тепер не ходити на збори Ради, бо без них може пройти редакція нашої плятформи ухилившись дуже вліво. Се очевидно вплинуло на нього, та за два тижні він таки й охолов, то на трете засіданнє прийшов, а потім приїхав і Беренштам. Грінченко теж трохи змягчив свій тон і, нарешті, після довгих обміркованнів, дискусії, дебатів, ми виробили проєкт плятформи для внесення його на Загальні Збори.

Нема у мене тексту тої плятформи, нема його і в Львові, де вона по ухвалі зїзду, була надрукована на папиросному папері для зручніщої пересилки та росповсюження на Україні, але зміст її коротко такий: Наша орґанізація вимагає автономії для України та инших складових частин Росії; Росія повинна бути збудована на основі федерації цих складових країв; вимагає парляменту для загально-російських справ і краєвих сеймів; повної волі національного життя; української мови по всіх школах, в суді, адміністрації і т. д.

Соціял-економічні питання були зовсім незачеплені, що дало привід Стешенкові заявити, що коли Загальні збори не внесуть цих питаннів, то його соц-демократична Громада вийде з орґанізації.

Це був початок того розвалу, що його пророкували Науменко та Беренштам.

Проєкт плятформи розіслано по громадах, або справедливіще сказати розвезено, бо таких речей посилати почтою тоді небезпечно було. На наступні Збори Загальної Орґанізації делеґати повинні були привезти відомости скільки членів громади за цей проєкт, а скільки проти. Всі з напруженнем ждали ціх зборів — одні з страхом, що вони будуть останніми, другі — з надією, ро Орґанізація відноситься і стане енебґійніщою в праці для відродження української нації.

Зїзд того 1903 року був незвичайно бурхливий, бо проєкт плятформи викликав гарячі дебати, дискусії і взагалі розбуркав усіх членів зборів. Одні доводили, що писана плятформа з політичними гаслами, як автономія та федерація, перелякала на провінції багато членів громад і вони, як люде в більшости державні та земські урядовці, вже немолоді віком, боятьця через неї зостатися без засобів для удержання родин та може ще й попасти до відвічальности за приналежність до „незаконного сообщества", сепаратистів, повиходять з громад. Инші, молодчі члени зїзду, докоряли старіщим за „шкурність", боязливість і висловлювали незадоволеннє, що не внесено в плятформу соціяльно-економічних моментів, а тому орґанізація наша не приваблює молодчих елементів, не має звязків і впливу серед широких мас народу, а уявляє собою чисто інтеліґентську, буржуазну орґанізацію. Майже всі три дні зїзду пішли на обмірковуваннє і то бурхливе внесеної Радою плятформи. Нарешті, коли почали підраховувати голоси, то виявилося, що проєкт плятформи прийнято, хоч і невеликою більшістю голосів і постановлено було її видрукувати в Галичині і розвести по Громадах для розповсюження. Разом з тим доручено Раді обміркувати і докласти будучому зїздові проєкт перетворення нашої орґанізації в партію на кшталт галицької „Національно-Демократичної"; проєктувалися назви: „Українська Національна", „Демократична", а навіть „Радикальна", і доручено виробити детальну програму партії.

Науменко і Стешенко відмовилися вступити на другий рік в Раду, Беренштам помер того року, то в Раду обрано було: Грінченка, Ефремова, Ю. Квасницького, Модеста Левицького, В. Чеховського і мене.

(Дальше буде).

ДЕЩО ПРО ДОВБУША І КАРПАТСЬКИХ ОПРИШКІВ

(На основі сучасних актів карного суду в Станиславові).

—o—

(Продовження).

В бібліотеці Наукового Заведення ім. Осолінських у Львові переховуються акти (2 книги) давнього карного суду в Станиславові. Перша книга то за роки 1703—1723, а друга від року 1738 до 1751.

Там сказано менше-більше так: Десь около 1730 р. мешкав у Печеніжині Василь Довбуш, чоловік убогий. Він то колись служив у війску за Довбуша (барабанщика). Відси і прізвище його. Здається, що за молоду опришкував, бо на старість не конче соромився цього ремесла. В 1739 році вже як старець і батько дітей жив з жінкою у комірному в Гаврила Твердюка. Цілим його майном було кілька овець. Випасав їх Олекса Жолоб разом із своїми вівцями і свойого брата, а заразом із громадською чередою громади Марківки. Саме якось у перших тижнях випасу припадала на нього черга побирання набілу. Треба було йому ходити часто в полонину до салащу. Заглядали там до нього і його сини Олекса й Іван. Вони наброївши немало в Печеніжині, покинули хату, а Олекса навіть і жінку. Пустилися в опришки і по дорогах і лісах розбивали. З початку велося їм добре. Це ще більше осмілило їх. Імя їх зробилося в короткім часі пострахом цілої околиці. Напали на Ослави чорні, село недалеко містечка Ломчина. Коли зближалися до двора, чи то повідомлений, що вони наближаються, чи то припадком сам їх здалека розпізнав, уратувався притомностю ума. Крикнув на службу, щоби що лише можливо страв, перекусок і напоїв заставили на стіл. Сам схопив спорий боклаг горівки, випив на здоровля входячого на поріг Олекси Добощука. Це сподобалося так молодому ватажкови, що він відвернувся до своїх і дав знак, щоби по людськи і спокійно поводилися. Попоїли і попили опришки до волі й відійшли собі в спокою. Не так пощастило иншим Олавчанам. Вони повтікали до ліса, як лише побачили ватагу опришків. У хатах оставили самих дітей і старців. Тож і легко було опришкам ограбити чотири хати. З Ослав звернули до Лучок. Провадив їх до того села родовитий Лучанин. Він посперечався був із своїми трьома братами; так розлютився, що намовив на них опришків і сам із ними грабив своїх братів. Знав добре про ці синівські справи старий Василь. Не мало це його втішило, коли одного ранку побачив, як орендар із Лучі, Йосьо, війшов покірно до його салаша, вклонився низенько і надставив спорий боклаг горівки. При цьому просив коротенько: „Пане Василю! скажіть вашим синам, щоби мене не рабували". Василь прийняв поважно боклаг і відповів: „Не бійся! Дай їм лише, як прийдуть, їсти і пити". Врадуваний Йосьо вклонився ще раз дуже низько тай відійшов. Василь і пізніще не забував користати з своєї поваги, яку йому надавала слава синів. Якось в тиждень опісля прикликав свого вівчаря Олексу Жолоба, тай каже: „Візьми топірець та йди до Йося, най дасть горівки. Покажи лише йому топірець, тай скажи, що я батько Довбущуків посилаю тебе, а топірець даю на знак. Жолоб зробив, як старий Довбуш велів. Йосьо налив поквапно в буклак три кварти горівки, додав іще до цього добровільно два бохонці хліба. Топірця ні грошей не взяв.

Сини порозумівалися досить довго і явно з батьками. Прибігали ночами до Печеніжина і часто по кілька годин з батьками балакали. Знали люде, що і грішми підпомагали бідаків-батьків.

Зразу вживали нагідних способів, щоби їх відвести від опришкування. Станислав Кривокульський, у той час комісар дібр на Покутю, зїхав до Печеніжина, прикликав старого Василя тай каже: „Най сини твої покинуть опришкувати, най сидять дома, і нічого не бояться". Але таке життя занадто було сподобалося молодим Довбушам, щоби його так скоро покинути.

Діялося це в Великодню Суботу 1739 р. Прийшли вони до Печеніжина і казали давати собі горівки. Підпили собі добре й почали насамперед сваритися а опісля й битися. А побилися так дуже, що одного свого товариша на смерть порубали. Вкінці Іван Довбуш рубнув брата свого Олексу топірцем у ногу і сильно скалічив його.

Відтоді то й почав Олекса на ногу налягати*), а Іван від нього сторонити. І розійшлися брати Довбущуки: Олекса опришкував в околицях Чорногори, Іван пійшов на захід. Від Болехова доходили вісти про його вчинки. В селі Беньовій (Самбірщина) віддав умираючи до церкви свій ніж**).

Тепер і власти взялися за діло. Батька Василя Довбуша потягнули перед суд. Василь Довбуш заборонив синам бувати у нього дома або в салаші. В той час зачиналися щораз більше множити на Покутю розбої. В короткому часі вбито в Текучій урядника Лошака, а папери його спалено. В Ланчині вбито жупника і зрабовано жида. З богато инших місцевостей, як ось Уторопів, Товмачика, Доброшова, Устерік, Ясеня і Перегінська доходили майже рівночасно чутки про розбої. Олекса Довбуш вдарив із Мадярами на село Молошів і ограбив його. Опісля впав із Мадярами до Вербіжа й ограбив Добросільського. З прибічних і найвірніщих його побратимів були там два Джемерджуки. Вони мали особисто гнів на Добросільського і проводили тим нападом. Був і Василь Палій. Цей погнівався з своїм батьком за те, що не хотів виділити йому лазів. Отже пристав до Довбуша, а служив йому дуже вірно. Був вкінці Срібнарчук із Ясенева, а з Микуличина Федір Никорак. Забрали там і грошей богато і ріжних річей. Одначе не вбили нікого. Майже з тими самими побратимами вдарив Довбуш на Воскресінці, ограбив Рущица. Забрав дуже богато річей, м. ин. шаблі, рушниці, порох і олово. Зі забраного добра дісталася частинка і до Скитського монастиря. Була то велика цинова мира, яку Василь Палій подарував до монастиря за якусь просьбу. А дався Довбуш ченцям осьтак пізнати. По лісі недалеко монастиря похожав поважний чернець, заглубившись у побожних роздумуваннях. Нараз спостерігає коло себе людей; з лиця вже видно, що неконче відпустові. Був то Довбуш: Він саме переходив тамтуди з своїми побратимами. Заки чернець пробудився з задуми і пізнав небезпеку, вже було запізно. Втікати годі було, а може і був би собі тим ще більше пошкодив. Зложив руки, трясся зі сльозами. І одіж черця на ніщо була би не придалася. І для самої сваволі міг його котрий небудь потурбувати, або скривдити. Але Довбуш дав знак своїм людям і чотири опришки відпровадили ченця до монастиря.

Як лише чутки про грабіжі рознеслися, зараз вислано за Довбушем смоляків*). Проводив ними полковник Прилуський. Закватирувався в Переслі. Слідив він за опришками дуже пильно, а часто випереджував їх у плянах. Довідався, що Довбуш зібрав своїх на гору Стогу, де робив перегляд. Прилуський напав на Довбуша в ночі, одних переловив, инших на місци вбив. Пізніще спіймав за одним заходом сорок опришків і відставив до Кут. Але й Довбуш був тепер іще обережніщий. Змінював раз-у-раз місце. Перебував то в Чорнім лісі, то на Волощині то на Мадярщині, то в Хоросні. А вс еночами переходив із місця на місце. Коли лише з товаришами своїми станув на спочинок, ніколи з ними не ночував. Вишукував собі місце оподалеки, про яке не згадав ні словечком і найліпшому свому побратимові. Тому отже, коли його ватагу кілька разів розбито і спіймано найвірніщих його побратимів, як от Срібнарчука й Палія Федора й инших — сам Довбуш усе вивинувся. І про місце його нічлігу й побуту мало що можна було вивідатися. В день вибирав собі таке місце, відки міг би доглянути в кождій стороні здалека вганяючих за ним смоляків. Федор Палій оповідає дуже цікаву пригоду. Було то в Полонинах на Буківци, десь около 1740 року. Довбуш побачив як смоляки йшли. Приказав своїм побратимам, щоби з рушницями на них засіли. Коли зблизилися й уже кождий взяв на ціль смоляка, дав приказ, щоби не стріляли. Жаль йому було осиротити батьків стільки жінок і дітей.

Довбушева ватага змінювала безперестанно своїх людей. Складалася почасти з добровольців, почасти з товаришів таких, котрі вербовані, а нераз і примусом були затягнені. В році 1740 займався Довбуш сам такими вербунками. Василь Мельник, оден із Довбушевих побратимів оповідає, що так познакомився з ним: „На Зелені Свята прийшов Олекса Довбуш до мене до Роштока і став мене питати: Що ти тут робиш? Чи маєш жінку? Відповів я, що ні, не маю, лише служу в отамана при млині. Питав мене: Відки ти сюди зайшов? Я відповів, що я з села Шешорів. Почав мене намовляти: Ходи зі мною, не маєш тут ані брата, ані жінки, а відтак повернеш з грішми, а люде будуть казати, що ти був у своїх. І дався я підмовити в самі Зелені Свята. І та кпійшов я з ним. Прийшли ми в ліс до Рокітної. А було при ньому двох: оден Дрислюк, а другий Семен, оба з села Ясенева. Як там прийшли ми до того ліса Рокітної, застаємо ще вісьмох. І так нас зробилося дванацять. Був між нами один, котрого називали Смикайло. Крім того, ще двох братів рідних Джемерджуків із села Яворова, знову двох із села Горошова, як звалися, не знаю. Коли ми так сиділи в лісі Рокітні, пійшли два: Смикайло і другий з ним і привели ялівку. Вбили тоту ялівку, наклали два огні, порубали мясо. Одно позатикали на печеню, а друге варили в кітлі. А тимчасом пійшов Довбуш у гору і спостеріг Вірменів, і скоро припав, пошепнув то Смикайлови то иншим. Забрали свою зброю, пістолети та топірці, скочили в ліс а мене з Довбушуковим хлопцем оставили при печенях. Забавили до заходу сонця.

Вірмени — про котрих тут сказано — були то купці з Куб. Мали при собі людей з Микуличина і добре боронилися. Двох опришків, одного Василя з Незавізова, другого Волоха з Путилі на місци вбили. Инших покалічили. Одначе улягли більшій силі опришків, котрих там було двацять три, як повідає Федір Палій, свідок і учасник того нападу.

„Як повернули від цих Вірмен (оповідає дальше Василь Мельник), зараз позабирали печеню і варене мясо в тайстри тай пігнали всі разом лісами та долинами на Микуличин, кинулися зараз на комори й стали грабити. І велів мені Довбущук вязати жінку, аби не кричала. Але її инший звязав. І так вийшли ми з цього села аж з досвітом. Там кинув мені Довбуш три смушки, котрі взяв у Микуличині. Вийшли ми більше як милю й стали відпочивати. Щойно ми полягали, аж зараз надбігла громада з Микуличина за нами. І зараз на нас ударила Микуличинська громада. Мене вдарили в голову, що я без памяти лежав. І зловили мене, а другого пострілил, котрий умер в Ямнім тогосамого дня".

Кромі Мельника зловлено там і инших опришків, а саме з села Хорошова. Зложено наглий суд і страчено опришків негайно в Кутах. Їх побратими відгрожувалися, що містечко підпалять із чотирох кінців. Але власти не звертали на це уваги і щодня припроваджували смоляки зловлених опришків. Їх безпроволочно карано смертю.

---

*) Про налягання Олекси на ногу навіть підчас останнього нападу його на дім Дзвінки в Космачі згадує пісня:

„Ой попід гай зелененький
Ходить Довбуш молоденький;
Тай на ногу налягає
Топірцемся підпирає".

**) Еой ніж — як пишеться у давніщих книжках і часописах (із рр. 1850—1860) — мав бути у львівського міщанина Івана Товарницького. Подібний він до книжалу, простою роботою викроєний з різака, широкий і не дуже кінчастий, з коорткою рукояттю й мосяжною оправою. По одній стороні його вижолоблена напись: Іван Добощук славний збойник гірский перед смертев смертев (так і вирізано двічі) своєв: зложив той різак в церкві Бенявскій. По другому боці: От того різака загиб з рук До(бощ)ука. Дальші слова витерті так, що ледви знак з букв остав. — Самособою, нема доказів, що це ніж брата Олекси Довбуша — Івана.

*) Була то міліція, а добирано її з місцевих людей, з криївками людей добре обзнакомлених. Вони під командою офіцира, відкомандированого для цього, перебігали цілі околицю здовж і вширш, опришків ловили, де могли.

РІЗА-КАН І ВІДРОДЖЕННЯ ПЕРСІЇ

Великі переміни, котрі сталися в усьому світу після війни, не минули і Персії. А Персію ще 1907. року російсько-англійським договором поділено на сфери впливів. Здавалося, що буде поділена. Независимість „держави шаха над шахами" („шагін-шаха") була лише ілюзарична в ті часи, коли в Тегерані була козацька бригада Ляхова і шведський инструктор поліції.

Останні три роки вчинили справжній перелім у державі львів. Творцем цього відродження Персії є Різа Кан, теперішний премієр і фактичний диктатор Персії.

Сердарі Сіпаг сучасної Персії (такий є титул Різа-Кана), походить із південної Персії. Карієру почав у бриґаді перських козаків і вже 1920-го року зістав міністром військових справ у правительстві Мушір-ед-донлеґа. З того часу часто змінялися кабінети шаха, але військовий міністер увесь час оставав при владі. На протязі чотирох років здобув Різа-Кан такий вплив і популярність, що йому в падолисті 1923. р. меджіліс (парлямент) поручив утворення кабінету.

Головна й історична заслуга Різа-Кана для перського народа, що створив правильне й дисципліноване війско Персії. Як вояк присвятив усі свої сили й зорганізував невелику перську армію 40.000 люда, независиму від усіх чужих впливів. Створивши таку основу, Різа-Кан кинувся до внутрішньої політики й використав усі конюнктури. Після світового перевороту, в Росії заломився кавкасько-перський фронт, розбіглася тамошня армія, а російські відділи після страшної поравки кинули Персію. Покинуті становища зайняли турецькі війска. Та і вони після заключеного перемиря з совітами 1918 р. евакували Персію й Закавказію. Англійські війска були до 1920. р. порозміщувані в північній Персії, на побережах Каспійського моря. Та і вони приступили скоро до евакуації, бо не хотіли воювати з Кучук-каном, тамошнім „революціонером, котрий у порозумінню з большевиками нападав і мучив війско В. Британії. Коли відійшли Англійці, кинули Персію також рештки червоної армії. Так 1920. року, вперве після семи літ, осталася Персія без якихнебудь чужих оружних сил.

Годиться тут згадати великий дипльоматичний успіх. Совітська влада на основі своєї пропаґандистичної політики на Сході проголосила неважним звісний договір із 1907. р. і заявила, що він є продуктом імперіялізму. І 1921. р. підписала договір, силою якого відреклася всіх своїх прав і претенсій до Персії.

Скріпивши армію і заключивши який-такий міжнародній договір, кинувся Різа-Кан до внутрішньої політики. Головнож узявся побороти всіх ханів, котрі господарили в ріжних частях краю, користуючися анархією й немічю Тегерана. Першого поборов Кучук-кана. Його акція позірно революційна, в дійсности була бандитська, так що Кучун-кан скінчив на шибениці. Різа-Кан так само криваво розправився з проводирем Курдів — Сінікіном. Потім слідували боротьби з Сагсеванами у провінції Ковадалі. Покінчилися низкою шибениць на базарі Тебріса. Вкінці спіймали і привезли в оковах до Тегерана хана макінської провінції Сердара. Він трицять літ володів цією частиною Персії незалежно від столиці.

Тепер є від Каспійського моря до берегів перського заливу одна влада і то тегеранська. Вона одинока має авторітет і значіння.

Годиться згадати економічні здобутки Різа-Кана, котрі мусять бути основою независимости. Різа-Кан і його співробітники працювали над створенням перського промислу. Він самособою ще в пеленках. Та останніми роками повтають у Тегерані фабрики мила і сірників, ткальні, фабрики шкір і т. д. Перська влада старається, щоби Перзію зробити независимою від привозу европейських товарів. Різа-Кан видав приказ офіцирам, воякам і урядникам, що не сміють носити убрань із инших лише з перських матерій. Недавно відкрито в Тегерані першу виставку для підпирання домашнього промислу.

На культурно-просвітньому полі Різа-Кан протягом останніх літ довершив богато для піднесення рівня свого народа.

Ця велика праця довершена на терені шагін-шаха, коли й решта світа не звертала на це уваги. Ширше громадянство лише то тут то там чуло щось про Персію. З зачудуванням прийняли прим. вістку, що шах Ахмет після приїзду до Парижа одержав якийсь декрет про прогнання. Цей факт можна зрозуміти лише в звязи з цілою реформаторсько-відроджуючою акцією Різа-Кана. На це вплинуло, без сумніву, богато: праця Кемаля-паші в Туреччині, увінчана льозанським договором, детронізацією султана й прогнанням каліфа.

Сьогодня є Персія вельми важним фактором у скомплікованих міжнародніх відносинах на Сході. Найбільше реаґує на це відродження Персії — Росія. Вона бажає иншим способом дійти до прав, яких зреклася 1921 р. Англійсько-російська конкуренція в Персії ще не покінчилась. І буде розвиватися иншими способами, як перед владою Різа-Кана.

Англійська місія у Тегерані зажадала від перської влади: признання довгу у висоті 21 мілionів франків, концесії на експльоатації озера Рімія і продовження банкових концесій в заміну за визнання республиканського устрою. Правдоподібно і Росія зажадає концесій за визнання перської републики.

Перський лев в республиканській шкірі успішно боронить своєї гриви, котру його досі шарпали на всі боки.